

24. 1. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Když rodič unese vlastní dítě

Zamilovaným rodičům se narodí děti. Čas běží, láska odejde, a nejsou-li rodiče schopni se slušně domluvit, vezme jeden z nich (povětšinou matka) děti za ruku či do auta a odjede s nimi na druhou stranu ulice, vsi, města nebo země. O děti jako by v tomto boji nešlo. Pokud se však jeden z rodičů rozhodne opustit zemi, v níž do té doby všichni žili, nastává problém, který je někdy médií prezentován příliš jednostranně.

Možná i právě proto uspořádalo Ministerstvo spravedlnosti ve dnech 15. a 16. října 2007 v pražském hotelu Ambassador mezinárodní konferenci nazvanou **Když rodič unese vlastní dítě - problematika mezinárodních únosů dětí**, jejímž obsahem byl výklad a shrnutí mezinárodních zkušeností s aplikací Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Úmluva byla přijata 25. října 1980 v Haagu, jménem České a slovenské federativní republiky byla přijata 28. prosince 1992, ve Sbírce zákonů byla vyhlášena pod č. 34/1998 Sb. a v platnost vstoupila 1. března 1998. Je v souladu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech i s Úmluvou o právech dítěte a vztahuje se na přemístění dítěte mladšího 16ti let ze svého obvyklého (dosavadního) bydliště do jiného státu.

V současné době má Úmluva 79 signatářů a neustále k ní přistupují další státy. Za dobu její existence byla vytvořena databáze judikatury, která je k dispozici na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva www.hcch.net v sekci mezinárodních únosů včetně důvodové zprávy Úmluvy.

Trocha mezinárodní statistiky

Jak vyplynulo z jednotlivých příspěvků, na evropském poli vypadá aplikace Úmluvy takto:

V 75 % případů je matka tzv. primárním pečovatelem, tedy osobou, která se celodenně či víceméně o dítě stará před únosem. Ani tato skutečnost však není obhajobou či povolením únosu dítěte. V 50 % únosů se únosce s dítětem vrací do země svého státního občanství a 23 % případů končí dobrovolným návratem únosce i dítěte. K tomu je třeba uvést, že většina států, u nichž je únos dítěte současně trestným činem, používá v takových případech ustanovení o zániku trestnosti únosce. Pokud únos dospěje až k soudnímu rozhodování, pak **v 70 % soudy nařídí vrácení uneseného dítěte zpět a v 9 % se dokonce dítě vrací na základě souhlasu rodičů. Pouze ve zbylých případech použije soud článku 13 Úmluvy a odmítne nařídít návrat pro nebezpečí újmy dítěte.**

Průměrná délka řízení činí čtyři měsíce, i když v případech, kdy soud odmítne dítě vydat, je až sedmiměsíční. Jen v roce 2007 ve Velké Británii řešili 270 případů mezinárodních únosů více než 400 dětí. V rámci EU jsou největší problémy s únosy ve Španělsku, Francii a Irsku, mimo země Úmluvy pak v Egyptě, Pakistánu a Indii. Jsou-li problémy i v rámci EU, pak ještě mnohem složitější je řešení únosů v zemích islámských či s válečnými konflikty, odlišnou historií a tradicemi rodinné výchovy.

Hlavní zásady Úmluvy

Hlavní zásady v Úmluvě obsažené vypadají takto:

- obnovit před únosem a vrátit dítěte do místa jeho obvyklého bydliště
- řízení ukončit do šesti týdnů po podání návrhu, vrácení dítěte má bezprostředně následovat
- minimum formalit - žádné soudní poplatky, velká možnost pomoci napříč všemi signatářskými zeměmi vytvořením institutu styčného soudce
- zabránit únosci, aby v tomto jednání pokračoval
- zachovat kontinuitu ve výchově dítěte, uskutečňované oběma rodiči
- prevence a mediace (ideálně za pomoci dvou mediátorů - rodilých mluvčích rozdílného pohlaví zastupujících rodiče a dvou specializovaných advokátů)

- soud odmítne vrátit dítě jen v případech, kdy druhý rodič s přemístěním souhlasí, fakticky by péči o dítě nevykonával anebo dítěti hrozí vážné nebezpečí duševní či fyzické újmy nebo jinak nesnesitelné situace (článek 13)
- vrátit dítě soud odmítne v případě obavy o ohrožení lidských práv a základních svobod (článek 20 - zejména při vrácení do států mimo EU)
- důkazní břemeno nese v řízení vždy únosce, naopak případné obtíže související se sankcí únosce za únos nemají v rozhodování obvykle žádný význam
- po podání návrhu na vrácení dítěte nemohou vnitrostátní orgány rozhodovat o úpravě výchovy a výživy
- rozhodl-li dříve soud v místě obvyklého bydliště dítěte o výchově, pak je tímto rozhodnutím soud rozhodující o vrácení dítěte vázán
- pokud se stát zachová v rozporu s Úmluvou, ponese odpovědnost před Evropským soudem pro lidská práva (platí ovšem jen pro signatáře Evropské úmluvy o lidských právech)
- domácí rozhodování se řídí domácím právním řádem
- neustálá specializace a vzdělávání všech osob, jichž se daná problematika týká, oproštění se od osobních pocitů, emocí a vlivů veřejného mínění

V tuto chvíli únosce (jak výše řečeno, obvykle matka) a posléze jeho právní zástupce zajásají, neboť vidí skulinku v článku 13 Úmluvy, a tedy ve znaleckých psychiatricko-psychologických posudcích, všelijakých zprávách a svědectvích, zejména dítěte samotného. Leč naděje obou jsou v tomto případě plané. Újma dítěti musí hrozit reálně a musí být vážná, nestačí jen přání dítěte či skutečnost, u kterého rodiče bude dítě šťastnější, naopak jde o okolnosti mimo dítě samé. Znalecké posouzení se až na výjimky neprovádí, stanovisko dítěte je podstatné jen občas, neboť bývá ovlivněno přáním únosce, a tak nezbyvá advokátovi než spoléhat na prodlužování řízení. Jistě, náš pořádek občanskoprávní je k tomu víc než uzpůsoben, ale i tyto kroky cosi brzy zmaří. V legislativním procesu je návrh novely občanského soudního řádu, která možná už od srpna 2008 upraví následující:

- věcně příslušným pro projednání návratu unesených dětí budiž soud v místě Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (a tedy rozhodování bude svěřeno specializovaným soudcům)
- velmi krátké lhůty pro řízení včetně oné šestitýdenní
- nemožnost podat dovolání

Pro formální úplnost ještě stojí za zmínku Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 (zkráceně označované jako Brusel 2a) o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, které podrobněji rozvádí jednotlivé kroky aplikace Úmluvy.

Příklady

1) Česká matka a italský otec, dvě malé děti a Neapol. V okamžiku, kdy matka naložila své děti do auta a přivezla je do své rodné Plzně, dopustila se protiprávního přemístění. Má velké štěstí, že náš právní řád toto jednání nepovažuje (například na rozdíl od Spojených států amerických) za trestný čin, jinak by byla kromě jiných problémů a následků z Úmluvy plynoucích ještě trestně stíhána. Pokud si matka v tuto chvíli myslí, že návratem do rodné domoviny získá (jak ji o tom často přesvědčují média, rodina a někdy bohužel i zástupci státu), pak jej pocit je mylný, neboť ČR je Úmluvou vázána. V řízení se nerozhoduje ve věci samé, nejde o řízení ve věci péče o nezletilé, ve hře není dětské štěstí ani zájmy rodičů. To by měli pochopit nejen všichni sociální pracovníci, soudci, exekutoři při výkonu rozhodnutí, ale zejména média a advokáti, kteří v řízení strany zastupují. Zavázali jsme se dítě vrátit, zavázali jsme se respektovat protiprávnost takového kroku. A že mluvím spíše o matkách? Odpusťte mi toto zaujetí, ale matky jsou těmito únosci ze 75% **a jejich omylem je přesvědčení, že jsou-li českými státními občany, pomůže jim získat dítě české právo.** Matka v řízení uvedla, že děti si nepřejí návrat do Itálie a že by chtěli žít v ČR. Soud její argumenty nepřijal a nařídil přemístění.

2) Kanadská matka odvezla dítě ze Skotska, kde předtím s otcem bydleli. Kanadský soud nařídil přemístění dítěte zpět do Skotska s poukazem na Haagskou úmluvu. Matka podala odvolání, v němž navrhla doplnit dokazování dalšími důkazy - zprávou pediatra ohledně újmy hrozící dítěti v případě jeho odloučení od matky. Odvolací soud odmítl tento důkaz jako irelevantní s odůvodněním, že újma zvažovaná v Úmluvě musí přicházet od rodiče, k němuž má být dítě vráceno.

3) Britská matka odvezla svou dceru z Izraele, kde do té doby s izraelským manželem bydleli. Dcera před soudem vyslovila nesouhlas s vrácením a pohrozila sebevraždou. Soud zjistil, že v mezidobí byl dceři matkou „vymyt mozek“ a měl zato, že vinou této skutečnosti mají námitky dcery jen malou váhu. Nicméně vyslovil, že extrémní povaha reakce dcery, hrozba sebevraždou spolu s existujícím válečným konfliktem v Izraeli naznačuje, že by dítě mohlo být v případě návratu vystaveno vážné újmě, proto vrácení zamítl.

4) Česká matka a německý otec žili ve Finsku, kde soud rozhodl o tom, že se syn svěřuje do péče matce. V době, kdy se rodiče rozhodli přestěhovat do ČR, kde matka získala výhodnou práci, otec odvezl dítě do Německa, brzy nato se matka na trvalo přestěhovala do Čech a podala návrh na vrácení dítěte, nikoli však do Finska, ale do Čech. Syn si přál návrat do Finska vzhledem k lepším sportovním podmínkám. V tomto případě bylo praktičtější, kdyby matka namísto použití Úmluvy navrhla výkon finského rozhodnutí. Argumentace otce, podle něhož v ČR nejsou podmínky pro dobrý všestranný rozvoj syna, soud neakceptoval.

Otázkou k zamyšlení nejenom pro účastníky konference samozřejmě je, zda soudy ve výše uvedených případech zcela jistě jednají v souladu s Úmluvou, rozhodovaly v daných případech také v zájmu dítěte. Tuzemské medializované případy dějí Krajníkových unesených matkou z Argentiny nebo dětí Baraových odvezených matkou z Portugalska hovoří samy za sebe.

Shrnutí

Konference o mezinárodních únosech dětí proběhla 15. a 16. října 2007 za aktivního zájmu téměř všech, kterých se dotýká: zúčastnili se jí kromě zahraničních veličin profesora Williama Duncana z Haagské konference mezinárodního práva soukromého, zahraničních styčných soudců Mathewa Thorpea z Velké Británie a Eberharda Carla z Německa i čeští odborníci, například styčný soudce Lubomír Ptáček, Miloš Haťapka z Evropské komise, Markéta Nováková z Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, soudkyně Nejvyššího soudu ČR Olga Puškinová a předsedkyně Obvodního soudu Praha-východ Martina Kasíková či vládní zmocněnec pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva Vít Alexander Schorm. V následných diskusích a workshopech aktivně vystupovali i přítomní advokáti a zejména soudci specializující se na danou problematiku, vše bohužel za jistého nezájmu médií a veřejnosti. Osobně se domnívám, že zejména prvně jmenovaní mají prostor i nástroje ke změně pohledu veřejnosti na problematiku mezinárodních únosů dětí vlastními rodiči, právě s ohledem na obsah Úmluvy, zahraniční zkušenosti a vzory, i na doporučené rychlé a efektivní vyřešení problémů na rozdíl od medializace jednotlivých sporných případů a tím i jistého přitakávání únosům.

Rozvádí-li se každé druhé manželství u nás, měli by snoubenci před oním velkým ANO vzít v úvahu i případný dopad citované haagské Úmluvy. A pokud pak později argumentují újmou dítěte při obavě z návratu, měli by mít na mysli, že podobnou újmu způsobili dítěti svým únosem a neschopností se dohodnout sami.

JUDr. Daniela Kovářová, advokátka

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)